

TÁC PHẨM VĂN HỌC ĐƯỢC GIẢI THƯỞNG NHÀ NƯỚC

MAI QUỐC LIÊN

Tập luận

Phê bình và tranh luận
văn học

NHÀ XUẤT BẢN HỘI NHÀ VĂN

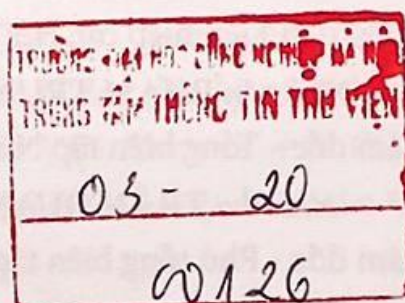

TÁC PHẨM VĂN HỌC ĐƯỢC GIẢI THƯỞNG NHÀ NƯỚC

MAI QUỐC LIÊN

Tập luận

Phê bình và tranh luận
văn học

NHÀ XUẤT BẢN HỘI NHÀ VĂN

LỜI NHÀ XUẤT BẢN

Nền văn học cách mạng Việt Nam được Bác Hồ đặt nền móng từ những năm đầu thế kỷ 20 và có bước phát triển rực rỡ từ sau Cách mạng tháng 8/1945, đặc biệt là trong sự nghiệp giải phóng dân tộc và xây dựng lại đất nước sau chiến tranh. Đó là thành tựu to lớn và phong phú cả về nội dung, tư tưởng, nghệ thuật và đội ngũ sáng tác. Những tác phẩm văn học kết tinh tài năng, tâm huyết của nhiều thế hệ nhà văn đã đi vào ký ức hàng triệu người Việt Nam, góp phần nuôi dưỡng vẻ đẹp tâm hồn và nhân cách con người Việt Nam, làm giàu có thêm những giá trị văn hóa Việt Nam mà ông cha ta đã dày công xây dựng. Tập đại thành văn học cách mạng và kháng chiến là bức tượng đài kỳ vĩ ghi lại diện mạo đất nước và con người Việt Nam về một thời kỳ vĩ đại của dân tộc, đưa tiến trình hiện đại hóa văn học lên một tầm cao mới.

Nhằm tôn vinh những đóng góp to lớn vào nền văn học cách mạng, Đảng và Nhà nước quyết định trao tặng Giải thưởng Hồ Chí Minh và Giải thưởng Nhà nước cho các tác phẩm văn học xuất sắc. Tiếp theo bộ sách văn học được Giải thưởng Hồ Chí Minh do Nhà xuất bản Văn Học xuất bản, Nhà nước đã quyết định giao cho Hội Nhà

văn Việt Nam và Nhà xuất bản Hội Nhà Văn thực hiện dự án “Công bố và phổ biến các tác phẩm văn học được Giải thưởng Nhà nước” (giai đoạn thực hiện 2014 - 2015).

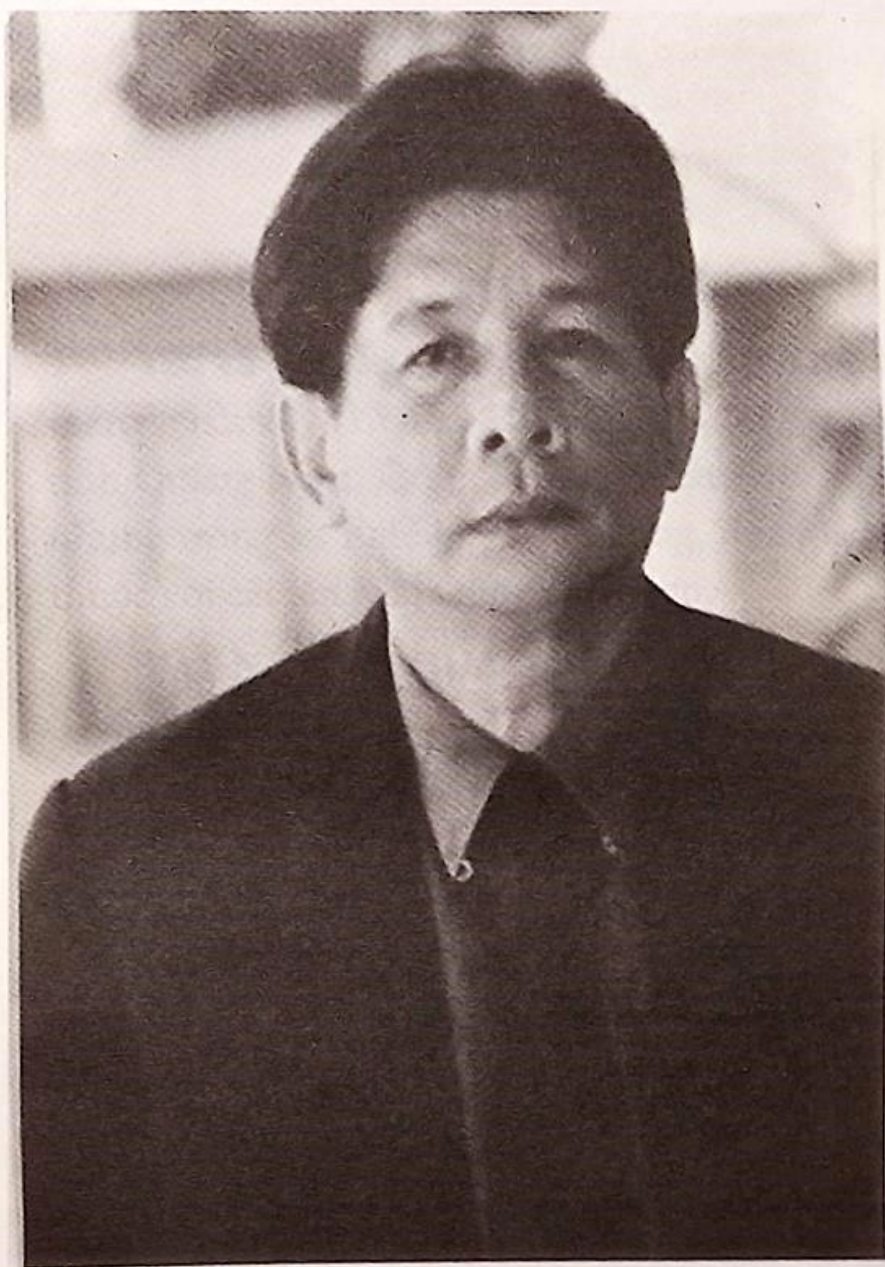
Việc Nhà nước đầu tư xuất bản bộ sách lớn này không chỉ động viên, khích lệ các nhà văn tiếp tục lao động sáng tạo mà còn là công trình thực hiện Nghị quyết 9, Ban chấp hành Trung ương Đảng khóa XI: “Xây dựng văn hóa, con người Việt Nam, đáp ứng yêu cầu phát triển bền vững của đất nước”. Với ý nghĩa ấy, tác phẩm của mỗi tác giả được trân trọng in riêng; tôn trọng tính lịch sử, tính nguyên bản và thống nhất về quy cách, chất lượng, thẩm mỹ... theo tiêu chí của Chính phủ.

Với lòng trân trọng và ý thức trách nhiệm cao, tập thể cán bộ, biên tập viên Nhà xuất bản đã hoàn thành bộ sách quý với sự cố gắng cao nhất. Bộ sách gồm những tác phẩm của 121 tác giả được trao Giải thưởng Nhà nước qua ba đợt, năm 2001, năm 2007 và năm 2012.

Nhà xuất bản Hội Nhà Văn chân thành cảm ơn sự quan tâm và tạo điều kiện của các cơ quan chức năng của Chính phủ, Liên hiệp các hội văn học nghệ thuật Việt Nam, Ban chấp hành Hội Nhà văn Việt Nam giúp đỡ chúng tôi thực hiện dự án quan trọng này.

Xin trân trọng giới thiệu bộ sách đến bạn đọc trong và ngoài nước.

NHÀ XUẤT BẢN HỘI NHÀ VĂN

Giáo sư
MAI QUỐC LIÊN

TIỂU SỬ

Tên và tên khai sinh: Mai Quốc Liên, sinh ngày 8 tháng 6 năm 1941 tại xã Điện Phước, huyện Điện Bàn, tỉnh Quảng Nam. Ông còn có bút danh là Ngọc Tĩnh, nhưng trong sự nghiệp văn chương, độc giả vẫn thân thuộc với cái tên Mai Quốc Liên hơn.

VÀI NÉT VỀ QUÁ TRÌNH HỌC TẬP, CÔNG TÁC, SÁNG TÁC:

Ông xuất thân trong một gia đình Nho giáo, có học và nhiệt tình với cách mạng. Lớn lên, trong cuộc kháng chiến chống Pháp, Mai Quốc Liên đã ra vùng tự do Liên khu 5, học tiểu học, trung học. Ra Bắc tiếp tục học trung học, sau đó, ông thi vào khoa Ngữ văn trường Đại học Tổng hợp Hà Nội (1960).

Sau khi tốt nghiệp trường Đại học Tổng hợp, ông tốt nghiệp Đại học Hán học (1970), Cao học Hán học (1972), Tiến sĩ Văn học, Giáo sư Đại học Sư phạm TP. Hồ Chí Minh.

Hiện tại, Mai Quốc Liên là Giám đốc Trung tâm Nghiên cứu Quốc học và Tổng biên tập Tạp chí *Hồn Việt* (thuộc Hội Nhà văn Việt Nam), Ủy viên Hội đồng Lý luận - Phê bình Văn học - Nghệ Thuật Trung ương,

nguyên Ủy viên Ban Chấp hành Hội Nhà văn TP. Hồ Chí Minh. Phó chủ tịch Hội đồng Lý luận Phê bình của Hội Nhà văn Việt Nam. Ủy viên Hội đồng chức danh Giáo sư Nhà nước ngành Văn học. Hội viên Hội Nhà văn TP. Hồ Chí Minh. Hội viên Hội Nhà văn Việt Nam.

TÁC PHẨM CHÍNH ĐÃ XUẤT BẢN:

- Thơ: *Vị mặn biển đời* (thơ, 2003).

- Phê bình, chuyên luận: *Nhà thơ, cơn bão và những cánh hoa*, 1979; *Ngô Thi Nhậm trong nền văn học Tây Sơn*, 1985; *Dưới gốc me vườn Nguyễn Huệ*, 1986; *Trước đèn*, 1992; *Khảo luận Văn chiêu hồn*, 1991; *Phê bình và tranh luận văn học*, 1998; *Tạp luận*, 1998; *Ngô Thi Nhậm tuyển tập* (đồng tác giả, dịch, khảo cứu); *Nguyễn Du toàn tập* (chủ biên); *Nguyễn Trãi toàn tập* (chủ biên, dịch, phiên âm); *Cao Bá Quát toàn tập* (chủ biên, dịch, phiên âm); *Nguyễn An Ninh tác phẩm* (đồng chủ biên); *Tiểu luận và phê bình văn học* (tiểu luận, 2013)...

GIẢI THƯỞNG VĂN HỌC:

Mai Quốc Liên được nhận giải thưởng Nhà nước về Văn học Nghệ thuật năm 2012.

Cùng năm đó, ông được trao thêm Giải thưởng Nhà nước về Khoa học Công nghệ.

Năm 2013, ông lại được tặng Giải thưởng Balaban của Hội Bảo tồn di sản chữ Nôm (Hoa Kỳ) (Vietnamese Nôm Preservation Foundation).

LỜI NÓI ĐẦU

Tạp luận

LỜI NÓI ĐẦU

Đây là những bài viết, từ 1970 đến nay, được tập hợp lại và đặt tên là *Tạp luận*. Chữ “tạp” trong tiếng Việt không có nghĩa tốt lắm. Nhưng quả là trong sách có từ bài Khảo luận, bài Tựa, bài Bút ký, Phê bình... nên gọi là “tạp” cũng đúng. “Tất cả đều là con tôi”, đều là “văn mình”, nhưng chắc là khó tránh được thiếu sót vì các bài viết được viết trong những hoàn cảnh và lý do khác nhau, không có đủ thì giờ và sức lực để làm cho nó hay hơn, sâu sắc hơn như mình mong muốn. Giá như... giá như... nhưng những giá như ấy không bao giờ có được, và phải “đành lòng vậy”.

Vậy rất mong được bạn đọc hiểu cho và bỏ quá cho những gì mà bạn thấy chưa vừa ý khi đọc cuốn sách này.

Tiết Vu lan 1998

Tác giả

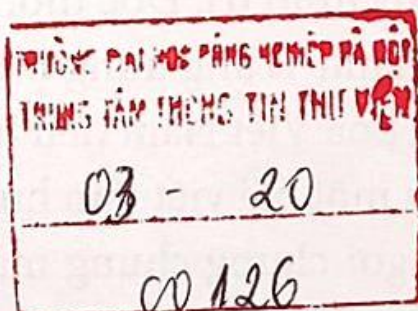
Lời ghi chú lần thứ 2

Trong lần in này, tôi đã thêm vào phần “Tác phẩm và dư luận” nhân việc NXB Hội Nhà văn tổ chức các nhà văn viết “Tự thuật” và đề nghị sưu tầm các ý kiến bình luận. In lại các lời động viên khích lệ ấy cũng là một cách để tôi ghi ơn các bậc tiền bối và bạn bè đã hết lòng giúp đỡ, khích lệ tôi.

Tôi cũng bớt đi vài bài và thêm vào vài bài để cho tập sách được phong phú hơn.

4-1999

Tác giả

LỜI GIỚI THIỆU

NHỮNG MỐI QUAN TÂM CỦA MỘT CÂY BÚT PHÊ BÌNH

Lê Quang Trang

Lâu nay, Mai Quốc Liên được xem là một chuyên gia về văn học cổ. Anh là nhà nghiên cứu và giảng dạy đại học, đào tạo trên đại học ở Đại học Sư phạm TP. Hồ Chí Minh. Anh đã cho ra đời những tiểu luận và những công trình khảo cứu, chú giải, hiệu đính về trước tác của Ngô Thì Nhậm, Nguyễn Du, Nguyễn Trãi. Nhưng diện quan tâm của anh cũng rất rộng. Trên báo chí cũng như trên sách vở, thấy có điều gì đồng tình hoặc phản đối, anh đều thẳng thắn phát biểu “chính kiến” của mình. Văn anh linh hoạt, nhiệt tình, luôn sục sôi một thái độ quyết liệt cần bày tỏ, không ít trang đậm đặc không khí tranh luận. Cũng có người cho anh là cực đoan, tức là có thiên lệch khi đánh giá, nhưng đọc kỹ trong văn thì thấy anh cân trọng và kỹ lưỡng lắm. Việc gì thì ứng xử với thái độ nào; mức độ nào thì đánh giá ra sao và dùng khái niệm, ngôn từ nào cho thích hợp. Anh đặc biệt quan tâm đến tính chính trị trong các sự kiện văn hóa và tính văn

hóa trong các sự kiện chính trị. Đọc thông báo của Hội nghị lần thứ 5 Ban Chấp hành Trung ương Đảng (khóa VIII) bàn về xây dựng nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc, anh có ngay một bài viết tâm huyết, không phải chỉ là những lời khen ngợi chung chung mà là nhận thức, suy nghĩ đầy trách nhiệm để làm sao truyền được cái thần của Nghị quyết vào đời sống và vận dụng được những phương châm, biện pháp của Nghị quyết vào công việc của mình.

Cũng có thể tìm thấy những điều tâm huyết như thế khi anh bàn về công tác tư tưởng hay nghề nghiệp hoạt động văn chương trong các bài: *Đây là cái cần thiết cho chúng ta; Mười hai kiến nghị về công việc của Hội Nhà văn TP. Hồ Chí Minh...* hoặc trong những tranh luận, học thuật nhằm đề cao giá trị nhân bản của triết học Mác, hoặc phê phán cách nhìn sai lệch và những luận điểm chống Chủ nghĩa Xã hội của Giáo sư đại học Ha-vớt Hoa Kỳ F. Phu-ku-ya-ma trong cuốn sách *Sự cáo chung của lịch sử và con người cuối cùng*.

Anh cũng trăn trở với nhiều vấn đề cốt lõi của nghệ thuật, thí dụ như bài viết về vấn đề bản sắc dân tộc của điện ảnh. Anh lật qua lật lại để tìm đến sự khái quát và toàn diện của khái niệm bản sắc dân tộc nói chung và quá trình hiện hình của bản sắc dân tộc trong điện ảnh qua sự phân tích những tác phẩm mà anh cho là có chất lượng. Nhưng cho dù thế, đó vẫn chưa phải là cái khó nhất khi vận dụng vào đời sống mà khó khăn hơn, phức tạp hơn là làm sao giữ gìn và phát huy cho được cái bản sắc dân tộc trong thời buổi hiện nay. Theo anh, vẫn biết rằng "mất cái riêng, con người sẽ bị

đánh đồng, cào bằng vào cái vô bản sắc, vô danh thị, mất cái riêng, mất bản sắc văn hóa, dân tộc cũng bị đồng hóa, triệt tiêu” (trang 58) nhưng những đợt sóng tiêu cực của đời sống, những tác động trái chiều của kinh tế thị trường là những cản trở lớn đối với hi vọng của chúng ta, thậm chí, có nơi có lúc làm tổn thương và cả những ý tưởng tốt đẹp của chúng ta. Bởi vậy, khi đã ý thức được rồi còn phải hiểu biết, phải có phương pháp khoa học và sự nhiệt tình lớn lao mới đủ khả năng biến ước mong thành hiện thực. Hơn nữa, bản sắc dân tộc trong thời đại hiện nay không phải tồn tại và phát triển riêng rẽ mà là trong một tổng thể, nhất là trong mối tương quan với hiện tại. Về vấn đề này, quan niệm và cách lý giải của Mai Quốc Liên là toàn diện, chắc chắn về chính trị, tinh về nghề nghiệp, cho nên giàu sức thuyết phục (trang 62, 63).

Với công tác phê bình cũng có thể tìm thấy trong *Tạp luận* những suy nghĩ tha thiết như vậy. Anh nhắc lại câu nói của đồng chí Nguyễn Đức Bình trong bài nói chuyện với các nhà văn ngày 17-6-1995: “Chưa bao giờ công tác lý luận phê bình quan trọng, cần thiết như lúc này và cũng khó khăn như lúc này” để nhấn mạnh sự đồng tình cũng là để nâng cao trách nhiệm của người làm phê bình, lý luận. Anh đưa ra những yêu cầu cao cho phê bình là phải được đặt trên cơ sở của lý luận, bằng tấm lòng thân ái và sự tỉnh táo trước mọi phức tạp để khẳng định chân lý, để bảo vệ những giá trị tinh thần của dân tộc, trong đó cần hết sức chú ý những giá trị tinh thần của kháng chiến và cách mạng được đánh

MỤC LỤC

LỜI NHÀ XUẤT BẢN.....	7
TIỂU SỬ.....	11
TẬP LUẬN.....	13
Lời nói đầu.....	15
Lời giới thiệu.....	17
Quan niệm con người và chủ nghĩa nhân đạo của triết học Marx.....	22
Lịch sử chưa kết thúc.....	40
Giáo dục Việt Nam cổ (1075-1919) và việc kế thừa tinh hoa nền giáo dục ấy.....	49
Nghị quyết của trí tuệ, trách nhiệm, của sự nghiêm khắc và tính nguyên tắc.....	65
Cuộc đời ấy, con người ấy là một tác phẩm vĩnh hằng.....	71
Mùa xuân bàn chuyện “Trường xuân bất lão”.....	74
Vấn đề bản sắc dân tộc trong điện ảnh.....	80
Đây là cái cần thiết cho chúng ta.....	90
12 kiến nghị về công việc của Hội Nhà văn thành phố.....	98
Phê bình... câu chuyện dài dài.....	105
Bàn phiếm chuyện chữ nghĩa.....	110

Chuyện vui chữ nghĩa	115
“Nhiều ý ít lời đánh dấu thiên tài”	120
Phiếm đàm về “Tư văn người đất Việt”	124
Báo chí Sài Gòn thời xưa	129
Văn hóa – văn học của Sài Gòn 300 năm	134
Trịnh Hoài Đức, người đứng đầu “Gia Định tam gia”, nhà thơ, nhà văn hóa lớn	139
Một vài vấn đề về tiến trình hiện đại hóa Văn học Việt Nam	149
Trần Nhân Tông, ông vua anh hùng và người thi sĩ	154
Trần Quang Khải, vị tướng “Đề ngang ngọn gió đọc thơ chơi”	161
Nguyễn Trung Ngạn, “Mai rừng” và “Hạc bể”	166
Huyền Quang, một nhà sư – thi sĩ	174
Nguyễn Tông Khuê, một nhà thơ nổi tiếng đời Lê vừa phát hiện	186
Ngô Thì Nhậm, một nhân vật lịch sử và nhà văn hóa kiệt xuất	198
Đôi lời thưa lại Đào quân	208
Nguyễn Du với Đỗ Phủ	221
Nguyễn Du – nhân ngày giỗ	225
Sứ Việt Nam qua lầu Hoàng Hạc	229
Cao Bá Quát, người chỉ chịu cúi đầu trước hoa mai	236
Trở lại vấn đề Hồ Xuân Hương	242
Văn tế nghĩa dân chết trận Cần Giuộc, khúc ca về người anh hùng nông dân cứu nước	250

Trí thức và cách mạng qua “Con đường đau khổ” của A.Tônxtôi.....	259
Gustave Flaubert và Madame Bovary	282
Balzac và hôm nay.....	291
Về bài thơ “Phong kiều dạ bạc”	300
Hoa mai từ xứ tuyết.....	303
Nhân đọc “Thơ nghìn nhà”	308
Muốn thiên hạ “An chi” không nên khư khư giữ “y chang” ngã kiến	313
Vĩ thanh cho một cuộc thảo luận.....	322
Hồng Lâu Mộng	334
Lỗ Tấn – niềm hy vọng.....	349
Về bài <i>Điều thi</i> của nhà sư Onishi Ryokei (Đại Tây Lương Khánh)	353
E.Hemingway qua truyện ngắn.....	364
Yusunari Kawataba và Tétuo Miura qua truyện ngắn.....	377
Giáo sư Cao Xuân Huy, tấm gương một người nghiên cứu văn hóa dân tộc.....	381
Một vài kỷ niệm về Nam Trân	386
Đọc thơ Vũ Cao nghĩ về một phong cách thơ	390
Đọc thơ Trần Thị Thắng	400
Vài cảm nhận về “Kiếp người” của Bùi Đình Thi.....	406
Lời “Tựa” của tuyển tập Phan Châu Trinh.....	412
Truyện ngắn Nguyễn Quốc Trung	419
Văn học Việt Nam và nhà nghiên cứu Niculin.....	423

Dè dặt chút xiu	431
Phnôm Pênh giáp mặt tội ác và sự hồi sinh	434
Tôi đã đến đây từ ngàn xưa	444
Vài ấn tượng Hoa Kỳ	450
Dưới gốc me vườn Nguyễn Huệ	461
Thăm Côn Sơn trước ngày kỷ niệm Nguyễn Trãi	467
Tôi đã không bao giờ dám mong	474
Tác phẩm và dư luận	480

PHÊ BÌNH VÀ TRANH LUẬN VĂN HỌC.....493

Lời nói đầu	495
Một vài vấn đề văn học cấp bách	497
Cuộc chiến tranh yêu nước phải trở thành văn hóa, đạo đức và lễ sống của các thế hệ hôm nay và mai sau	505
Suy nghĩ về một vài vấn đề văn học	511
Những sai lầm không nhỏ trong một bài báo nhỏ	522
Nhân đọc những lời bình luận “Truyện rất ngắn”	529
Bàn thêm về thơ – Nhà thơ và công chúng	538
Những lời nói dối sẽ bay đi... ..	545
Cổ học tinh hoa	551
Bình Ngô đại cáo, hùng văn muôn thuở	559
Bình Ngô đại cáo	578
Vị hoàng đế, nhà văn hóa – nhà thơ lỗi lạc	599
Bậc đại hiền của nền văn hóa Việt Nam	610

Nguyễn Du trong nền văn hóa Việt Nam	622
Nhà thơ của nỗi đau nhân loại.....	630
Nguyễn Du trên đỉnh cao thơ chữ Hán.....	639
Thế giới nghệ thuật của Nguyễn Đình Chiểu	658
Cốt cách Phan Văn Trị.....	665
Nguyễn Thông, nhà khai sáng, nhà thơ	671
Hồ Chí Minh và văn hóa dân tộc	678
Hồ Chí Minh thơ: nhân loại, tự do, vĩnh cửu.....	683
Nhà thơ, cơn bão và những cánh hoa.....	688
Thương tiếc anh Chế Lan Viên.....	704
Nghìn sau còn nhớ chàng Xuân Diệu	715
Xuân Diệu qua “Thi hào dân tộc Nguyễn Du”	722
Nguyễn Tuân	728
Thơ Tố Hữu	735
Thơ Nguyễn Đình Thi	747
Bảy mươi tuổi, một nhà thơ	754
Thơ Chính Hữu	762
Vài nhận xét về thơ Hường Triều	768
Nguyễn Khoa Điềm và những bài thơ viết từ chiến trường Trị Thiên	777
Vài lời muộn màng.....	790
Nhà văn hóa công huân.....	798
Hữu Ngọc – “Thương gia” “nhập khẩu” và “xuất khẩu” văn hóa.....	802